

De arbeidsmarkt in het licht van de grote duurzaamheidsopgave

Henri L.F. de Groot

Groenpact Werkconferentie Arbeidsmarkt
Aalsmeerderbrug, 3 november 2020

Een bijdrage in twee bedrijven

- De duurzaamheidsopgave geduid
 - Korte introductie over mijn eigen achtergrond
 - Duiding van een 'wicked problem'
 - De opgave voor Nederland

- De kansen en uitdagingen voor de arbeidsmarkt
 - Een markt van voortdurende beweging
 - Veelheid aan samenvallende transitieopgaven
 - Belang van levenslang ontwikkelen
 - Naar een actieagenda (en dus het vervolg van deze werkconferentie)

Bij wijze van introductie

- Proefschrift (1998): groei en arbeidsmarkt
- Sinds 1998 werkzaam aan de Vrije Universiteit Amsterdam
- Interessegebieden: (Regionale) economische groei, ongelijkheid, scenario-analyse, agglomeratie, milieueconomie, meta-analyse
- Altijd op snijvlak wetenschap, onderwijs en beleid
- Opleidingsdirecteur BSc Economics and Business Economics (VU)
- Kroonlid SER
- Medeopsteller Economische Verkenningen (MRA, Zwolle, HbA, MRDH)

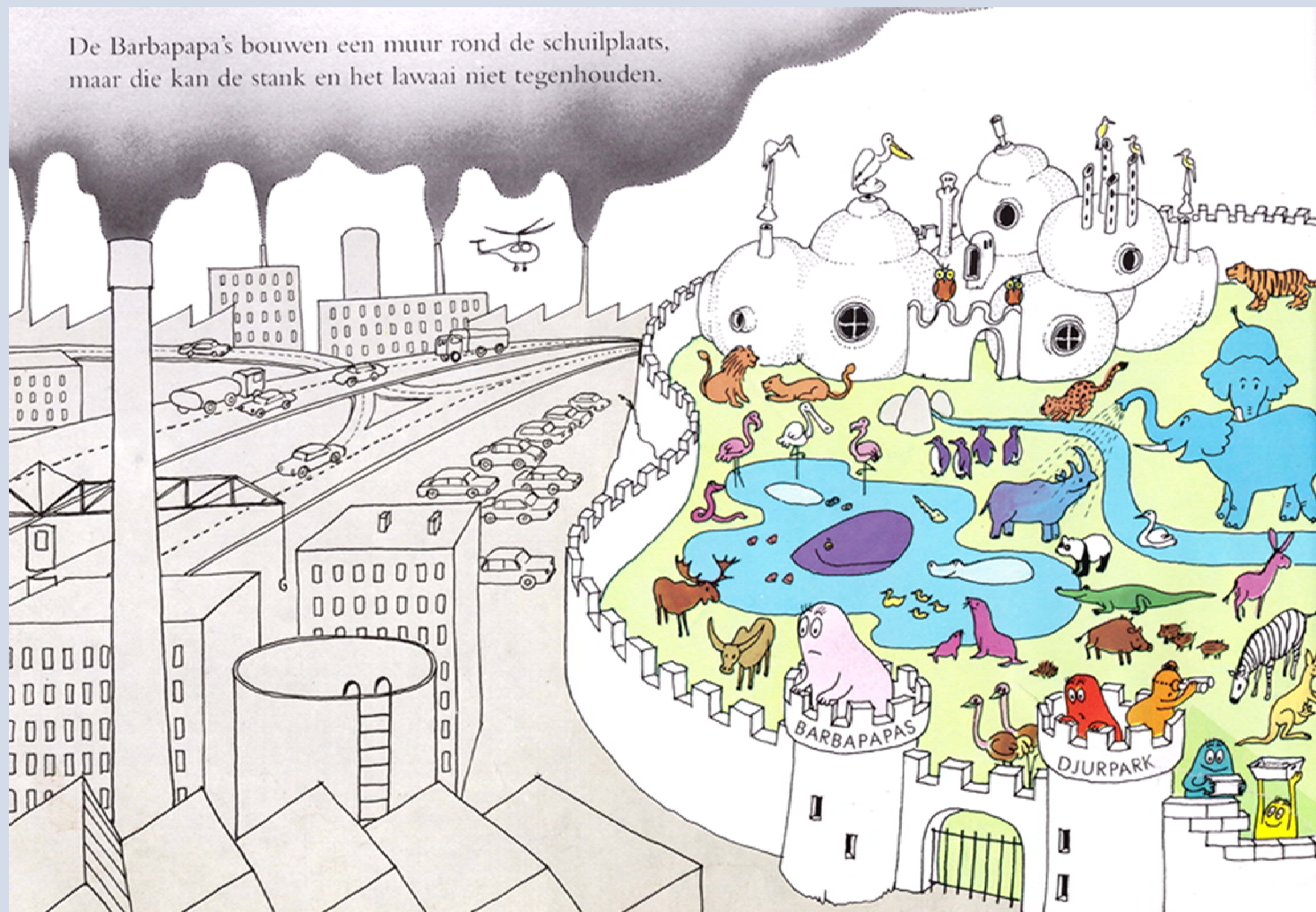
Context

- Grote duurzaamheidsopgave
 - 49% reductie CO₂ uitstoot in 2030 ten opzichte van 1990
 - Terugbrengen van huidige ecologische voetafdruk
 - Niet nieuw: Malthus, Club van Rome
- Onderhandelingen over klimaatakkoord
- Regionalisering van opgaven
- Bijzondere aandacht voor arbeidsmarktgevolgen

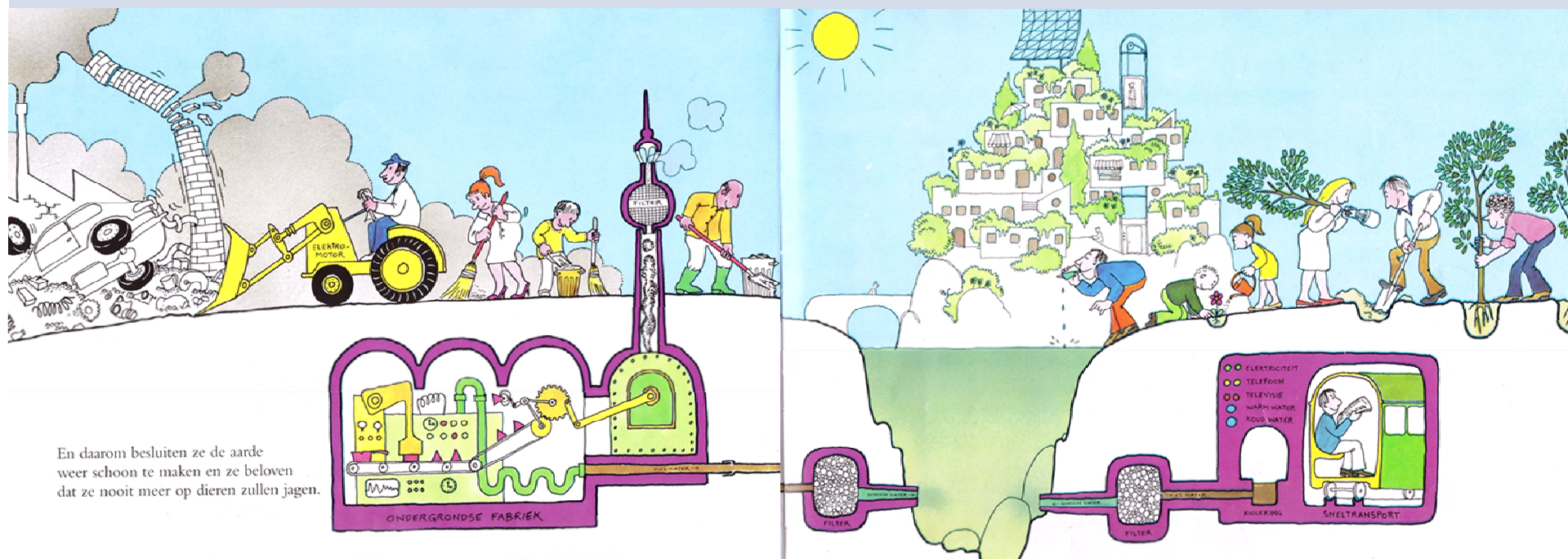
De opgave is bekend...

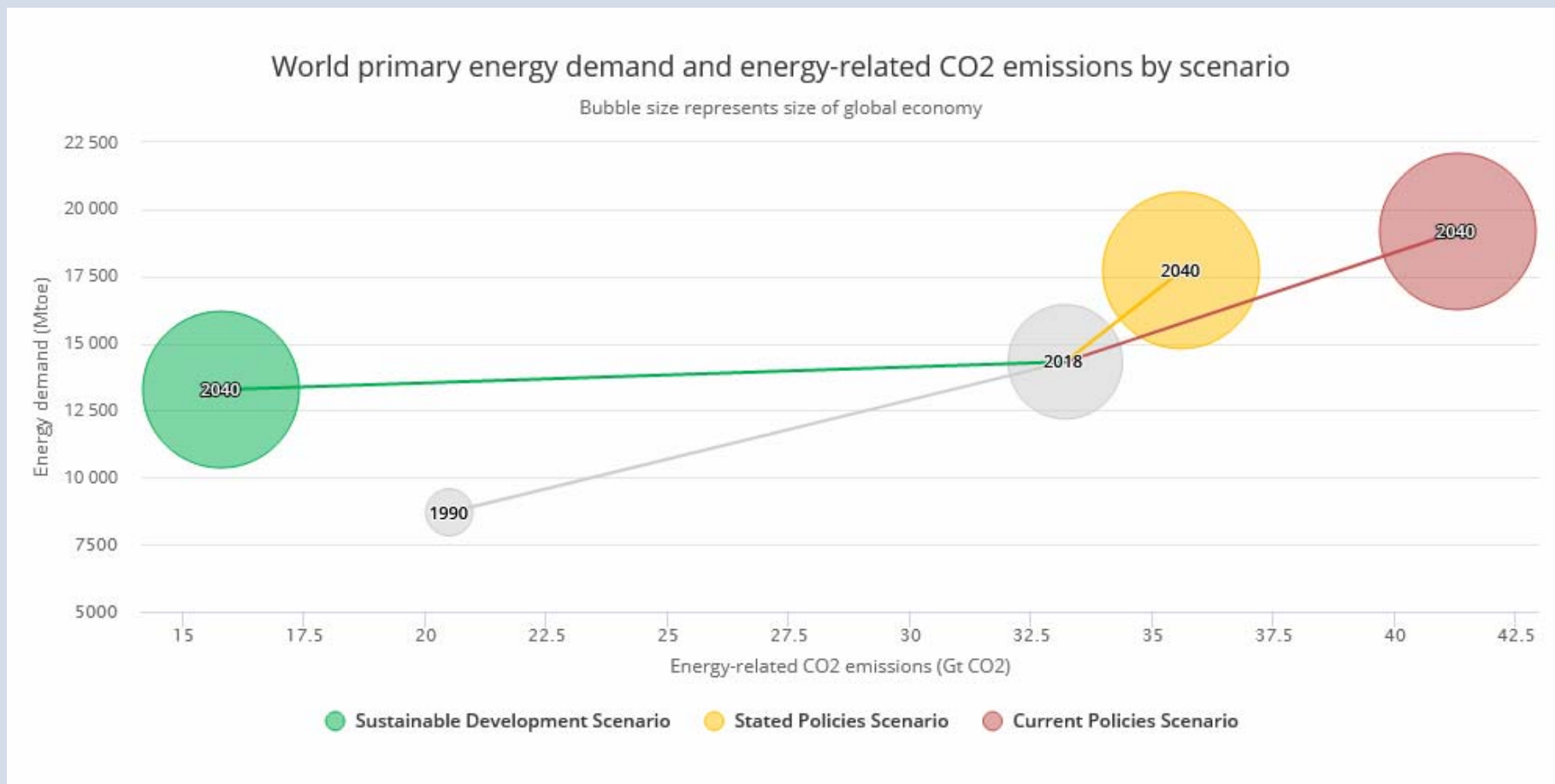
... evenals de kern van het probleem...

... maar de oplossing?

De opgave...

Bron: IEA (2019)

En specifiek voor Nederland (KEV, 2020)

En, worden de doelen voor 2020 en 2030 gehaald?

Doelen voor 2020

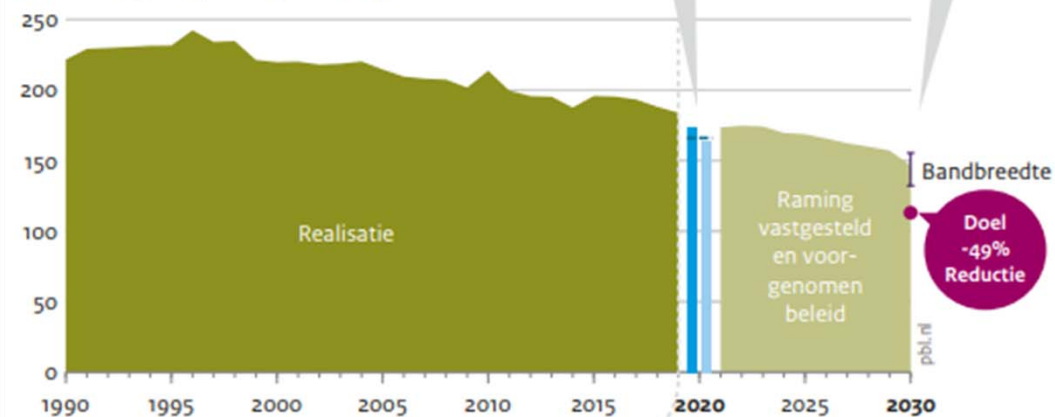
- Vermindering uitstoot broeikasgassen met 25% t.o.v. 1990
- Hernieuwbare energie maakt 14% uit van het totaal
- 482 petajoule energiebesparing voor de periode 2014-2020

Doelen voor 2030

- Vermindering uitstoot broeikasgassen met 49% t.o.v. 1990
- Hernieuwbare energie maakt 27% uit van het totaal
- 924 petajoule energiebesparing voor de periode 2021-2030

Emissie broeikasgassen exclusief landgebruik in megaton CO₂-equivalenten

Bron: Emissieregistratie (realisatie); KEV-raming 2020

Hoofdconclusies:

Uitstoot broeikasgassen:

- 2020: **MOGELIJK**: Maar ook met strenge corona-maatregelen is kans op halen Urgenda-doel klein
- 2030: **NEE**: Forse extra inspanning nodig om 49% reductie te bereiken

Hernieuwbare energie:

- 2020: **MOGELIJK**: Administratieve verrekening met Denemarken mogelijk onvoldoende
- 2030: **NEE**: Vanwege te laag groeitempo wordt aandeel van 25% voorzien

Energiebesparing:

- 2020: **JA**: Nederland heeft tot en met 2018 al 593 petajoule bespaard
- 2030: **NEE**: Besparingstempo moet omhoog om het doel te bereiken

Samenvattend

- Noodzaak overtuigend en niet nieuw: een “wicked problem”
- Stappen in goede richting, maar (te) traag
- Naast energie ook opgaven op gebied circulair, voedsel en klimaatbestendige leefomgeving
- Een complexe governance met beperkt eigenaarschap

Een bijdrage in twee bedrijven

- De duurzaamheidsopgave geduid

- Korte introductie over mijn eigen achtergrond
- Duiding van een 'wicked problem'
- De opgave voor Nederland

- De kansen en uitdagingen voor de arbeidsmarkt

- Een markt van voortdurende beweging
- Veelheid aan samenvallende transitieopgaven
- Belang van levenslang ontwikkelen
- Naar een actieagenda (en dus het vervolg van deze werkconferentie)

Een arbeidsmarkt in beweging

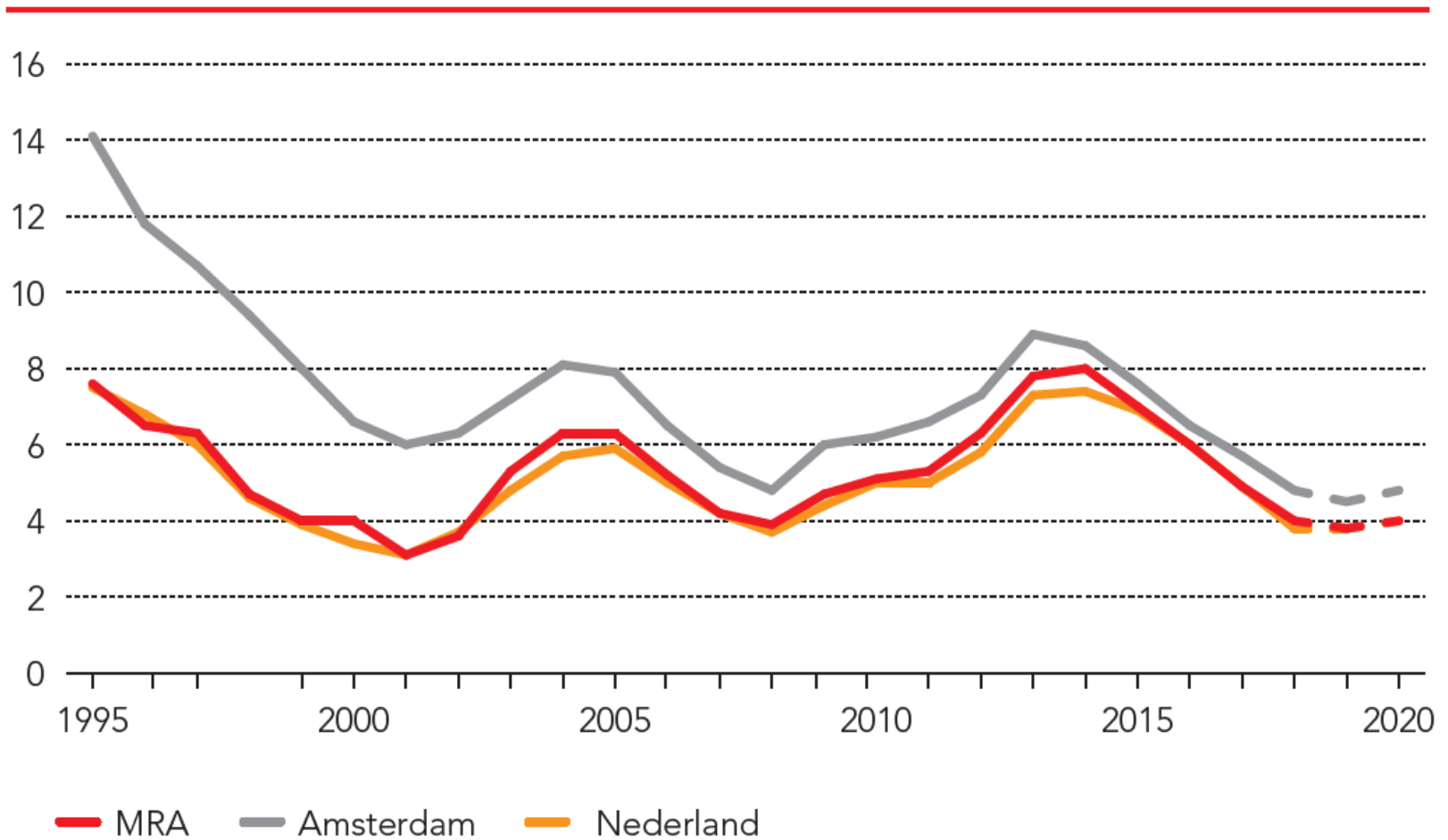
- Globalisering en technologische ontwikkeling / robotisering
- Toename flexibilisering
- Verdeling productiviteit tussen arbeid en kapitaal – de “AIQ”
- Dalende arbeidsproductiviteitsgroei
- Decentralisaties op vele vlakken
- Vergrijzing
- Kraptes op arbeidsmarkt en druk op aanpak maatschappelijke opgaven
- Druk op intergenerationele solidariteit

Met grote uitdagingen als gevolg

- Kraptes als duurzaam fenomeen
- Bron van sociale spanningen (De Veenbrand van Kim Putters; SCP)
- Decentralisatie versus handelingsverlegenheid
- Prioritering van maatschappelijke opgaven
- Noodzaak tot heroriëntatie rol van onderwijs

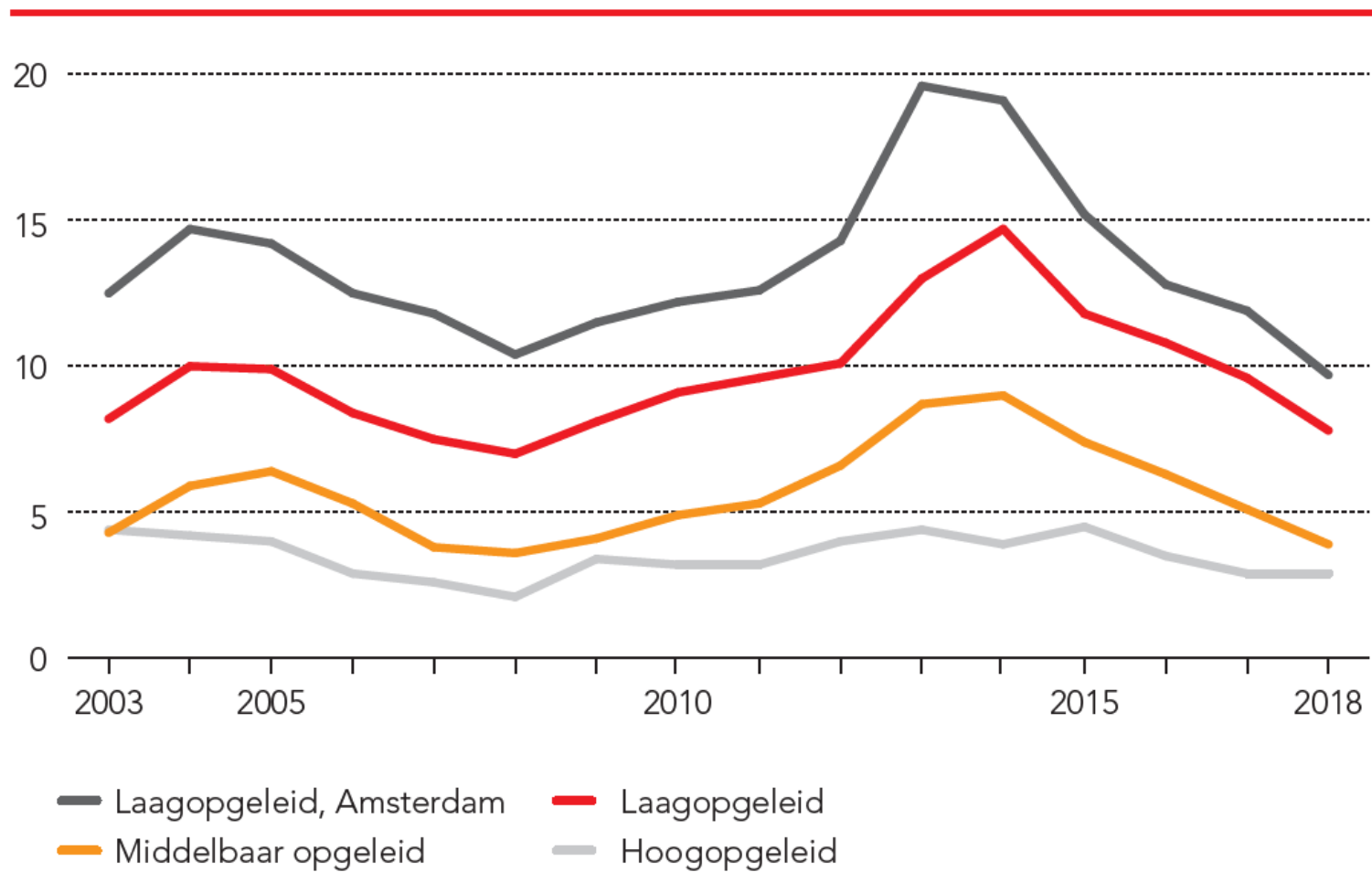
Lage werkloosheid...

Werkloosheidspercentage

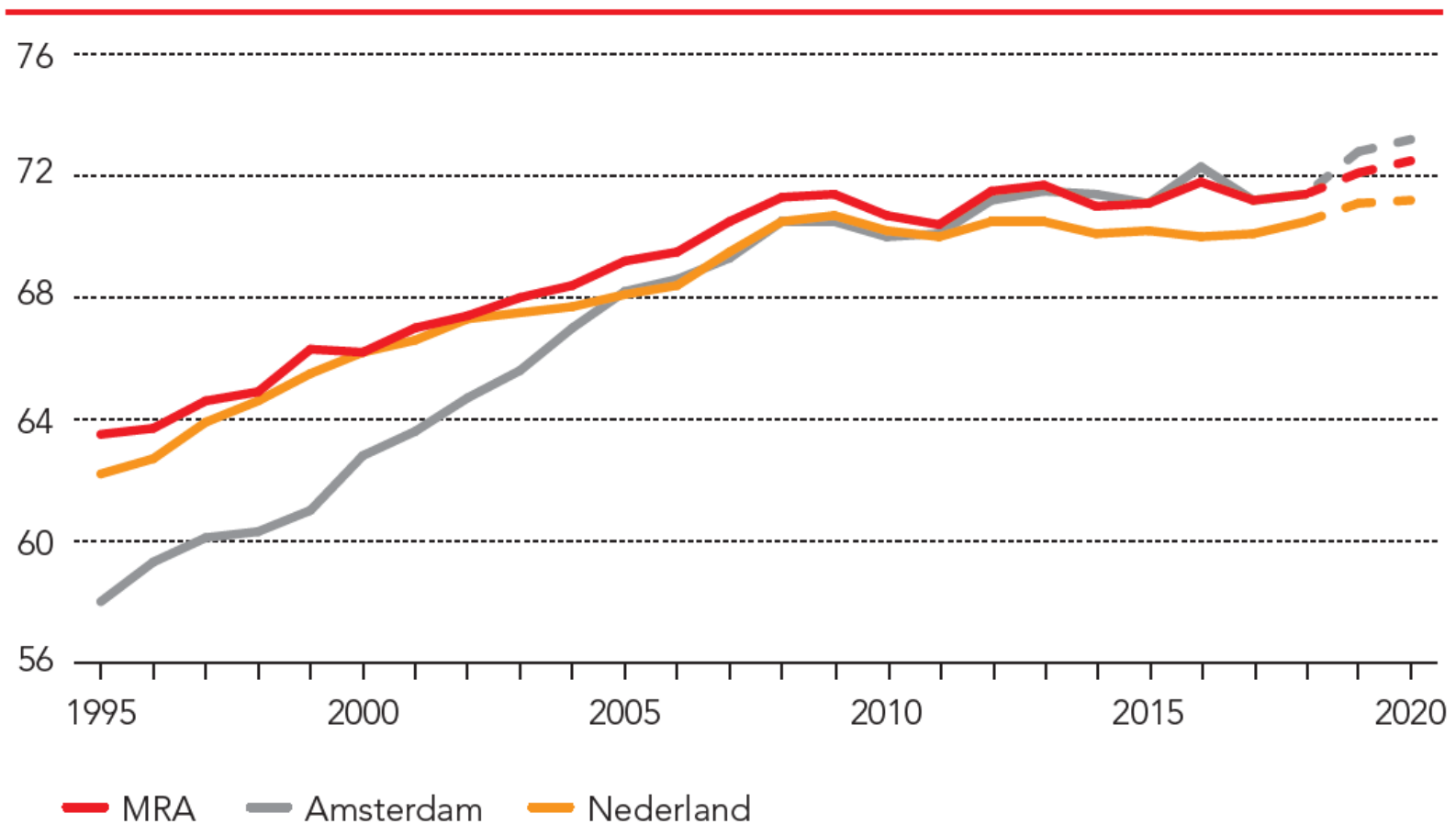
... maar niet voor iedereen...

Werkloosheidspercentage

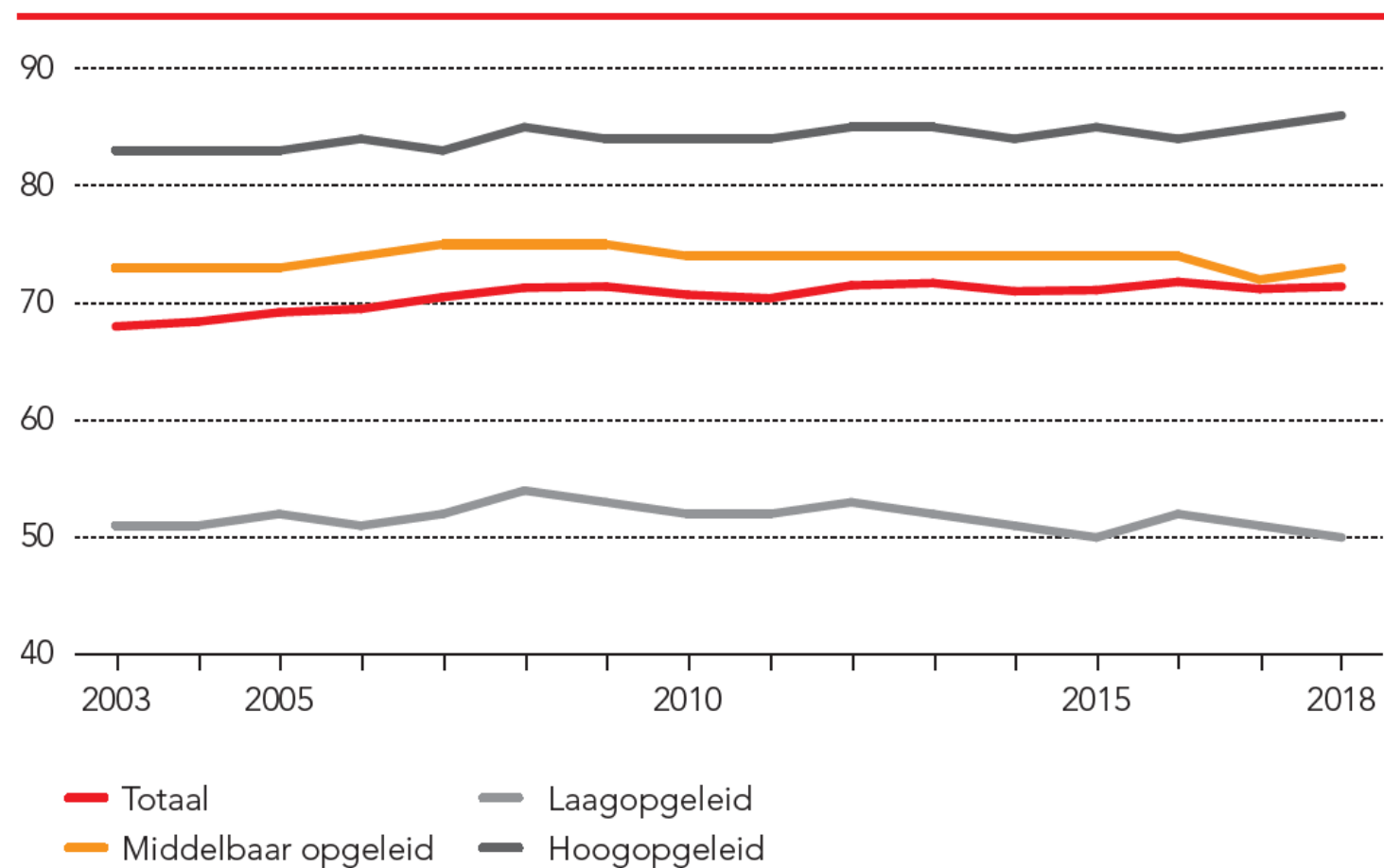
... en stabiliserende participatie...

Brutoparticipatiegraad

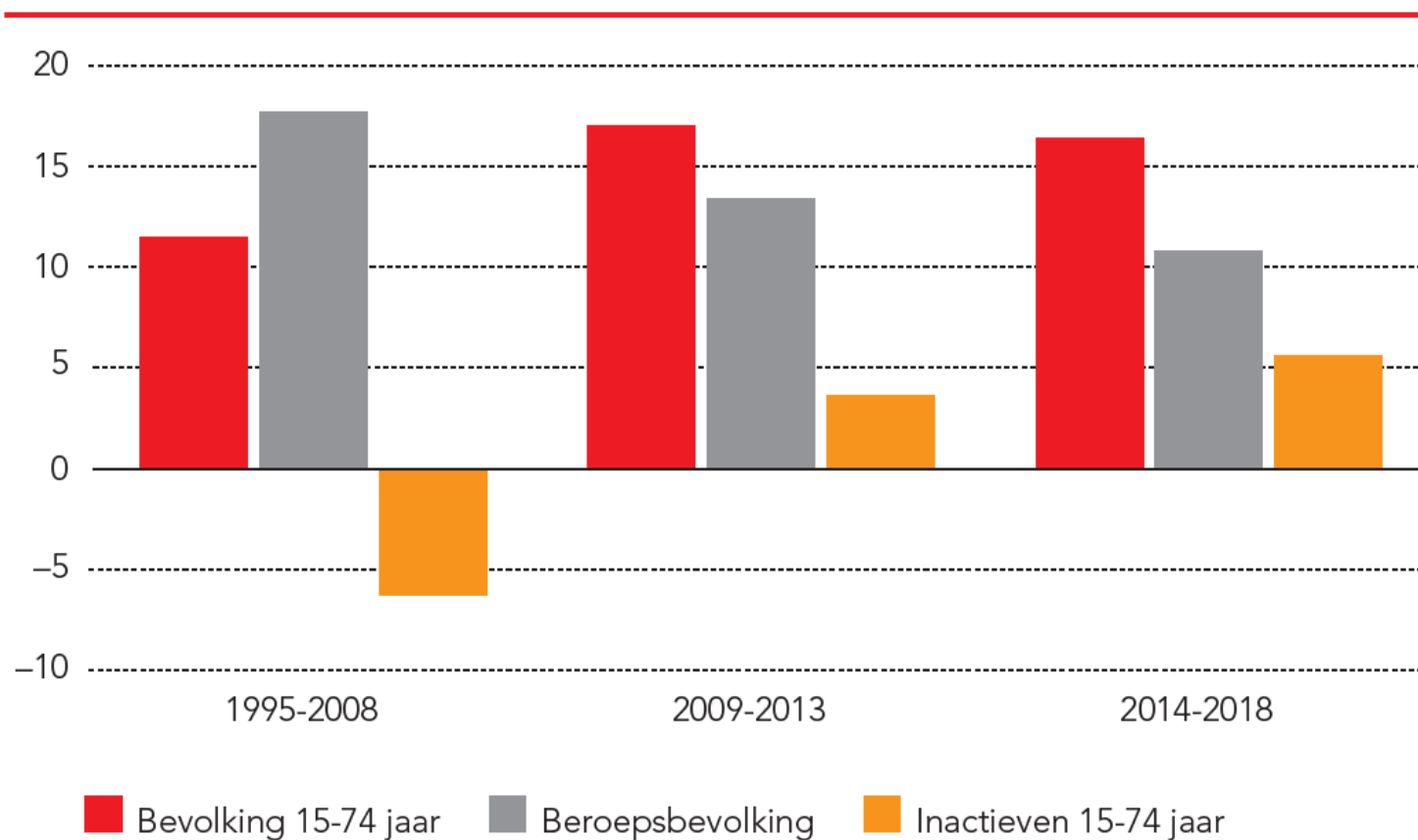
... die laag is voor sommigen

Brutoparticipatiegraad

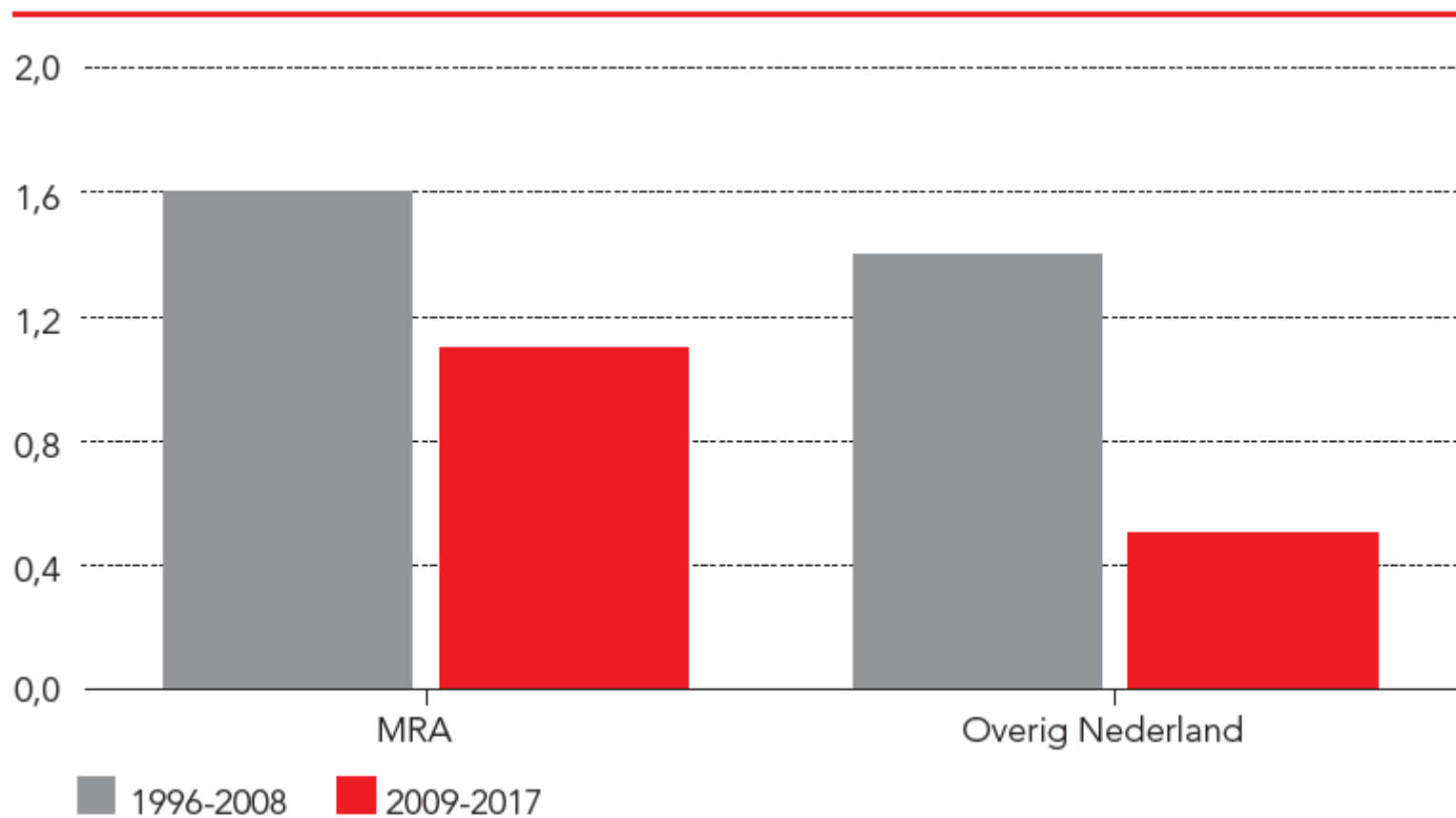
De krapte neemt toe

Gemiddelde jaarlijkse verandering per tijdvak (x 1.000 personen)

En arbeidsproductiviteitsgroei daalt

Gemiddelde jaarlijkse groei arbeidsproductiviteit in procenten (1996-2017)

Uitdagingen voor arbeidsmarkt

- Dalende participatie laagopgeleiden
- Stijgende ongelijkheid (inkomens, vermogens)
- Arbeidsproductiviteit
 - Scholing, scholing, scholing...
 - Innovatie
- Faciliteren van grote maatschappelijke uitdagingen

Arbeidsmarkt en de duurzaamheidsopgave

- Energietransitie / klimaatakkoord
- Deels vanuit rol bij SER
- Deels vanuit rol in MRA
 - EVMRA
 - Manifest Circulaire Economie

Mismatches op de arbeidsmarkt

- Sectoraal
- Regionaal
- Kwalitatief

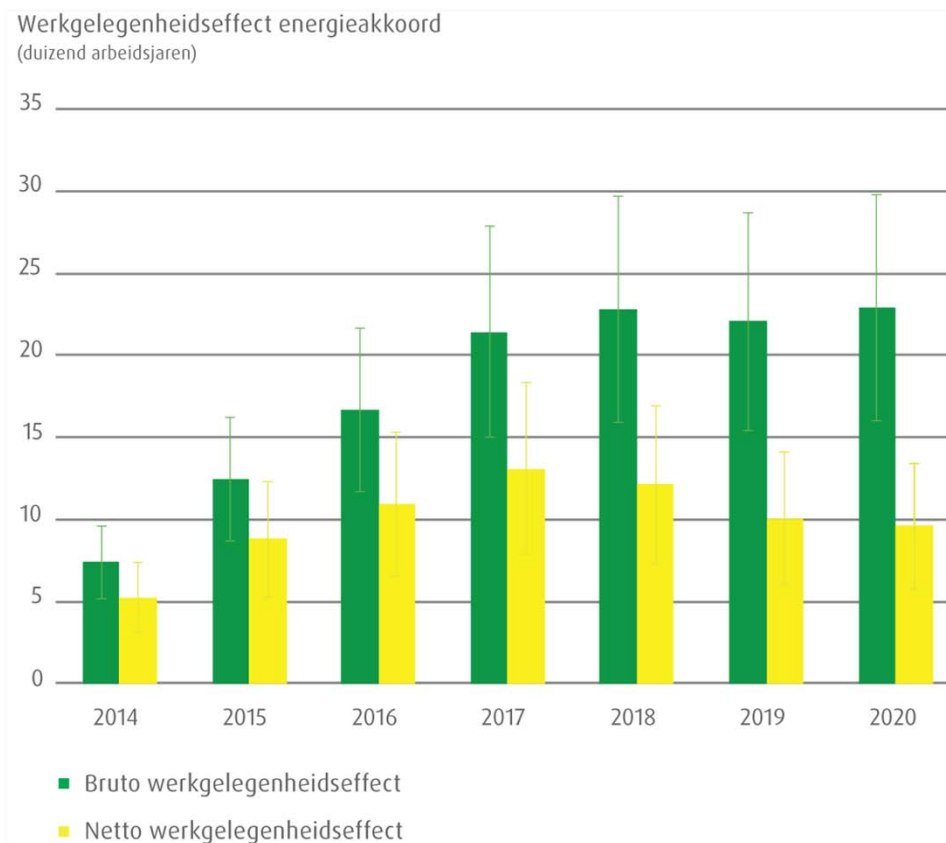

Uiteenlopende perspectieven

- Technologische verandering is van alle tijden en arbeidsmarkt is zeer flexibel gebleken
- Transitie biedt grote kansen
- Transitie zet inclusieve arbeidsmarkt onder druk

Werkgelegenheidseffecten cf. NEV 2017

Verandering in bruto- en netto-werkgelegenheid ten gevolge van Energieakkoord

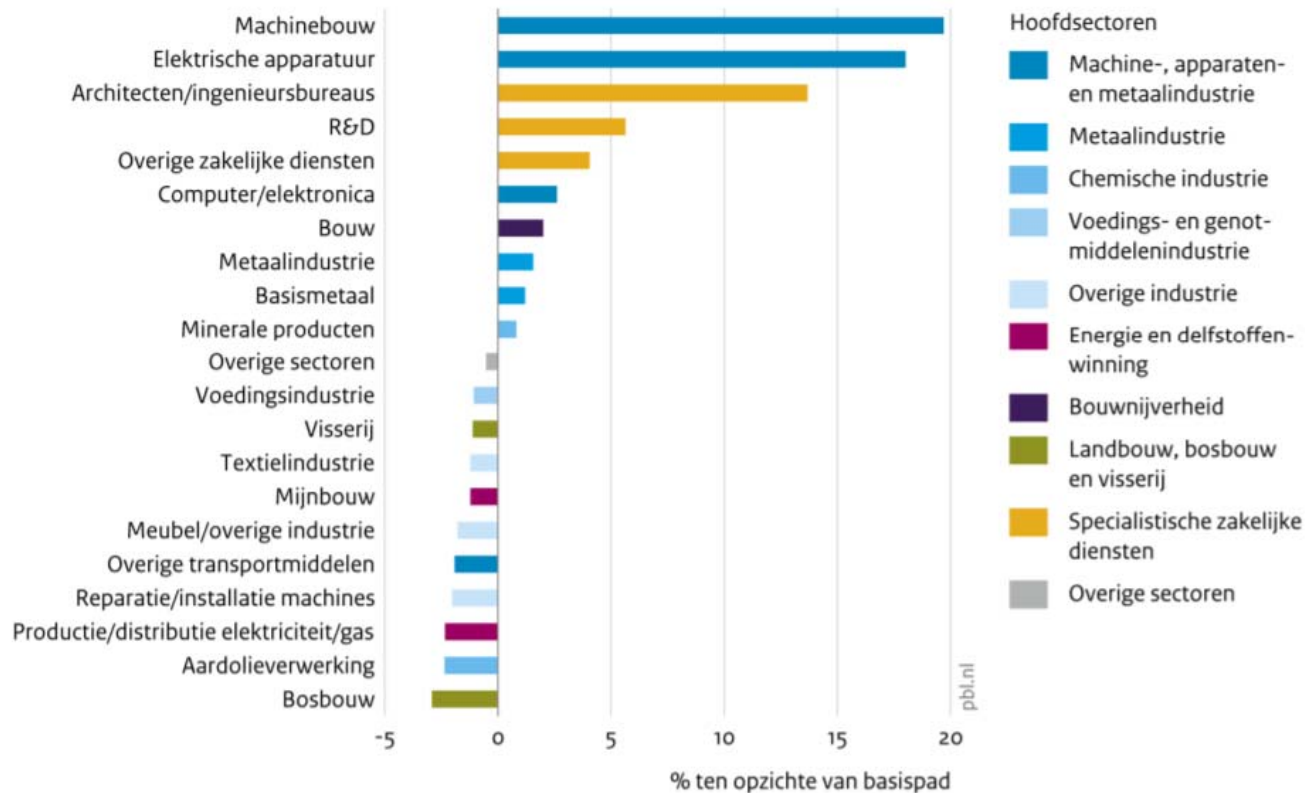

Bron: Schoots, K., Hekkenberg, M. en Hammingh, P. (2017) *Nationale Energieverkenning 2017*, ECN, Amsterdam, p. 198.

Sectorale verschuivingen

Figuur B.2

Verandering in vraag naar arbeid bij energietransitiescenario, 2022

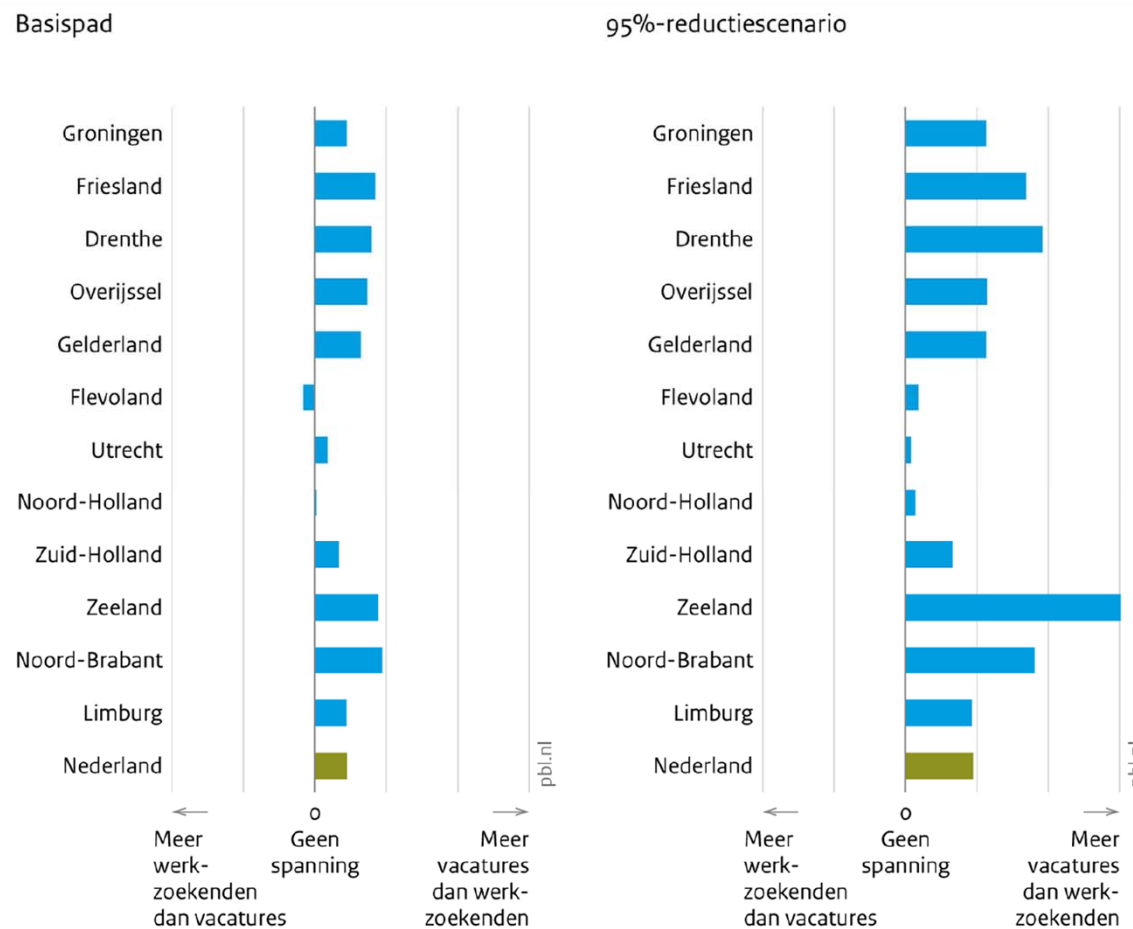

Bron: PBL

Bron: PBL/ROA (2019)

Regionale verschuivingen

Potentiële spanning op arbeidsmarkt door de energietransitie, per provincie

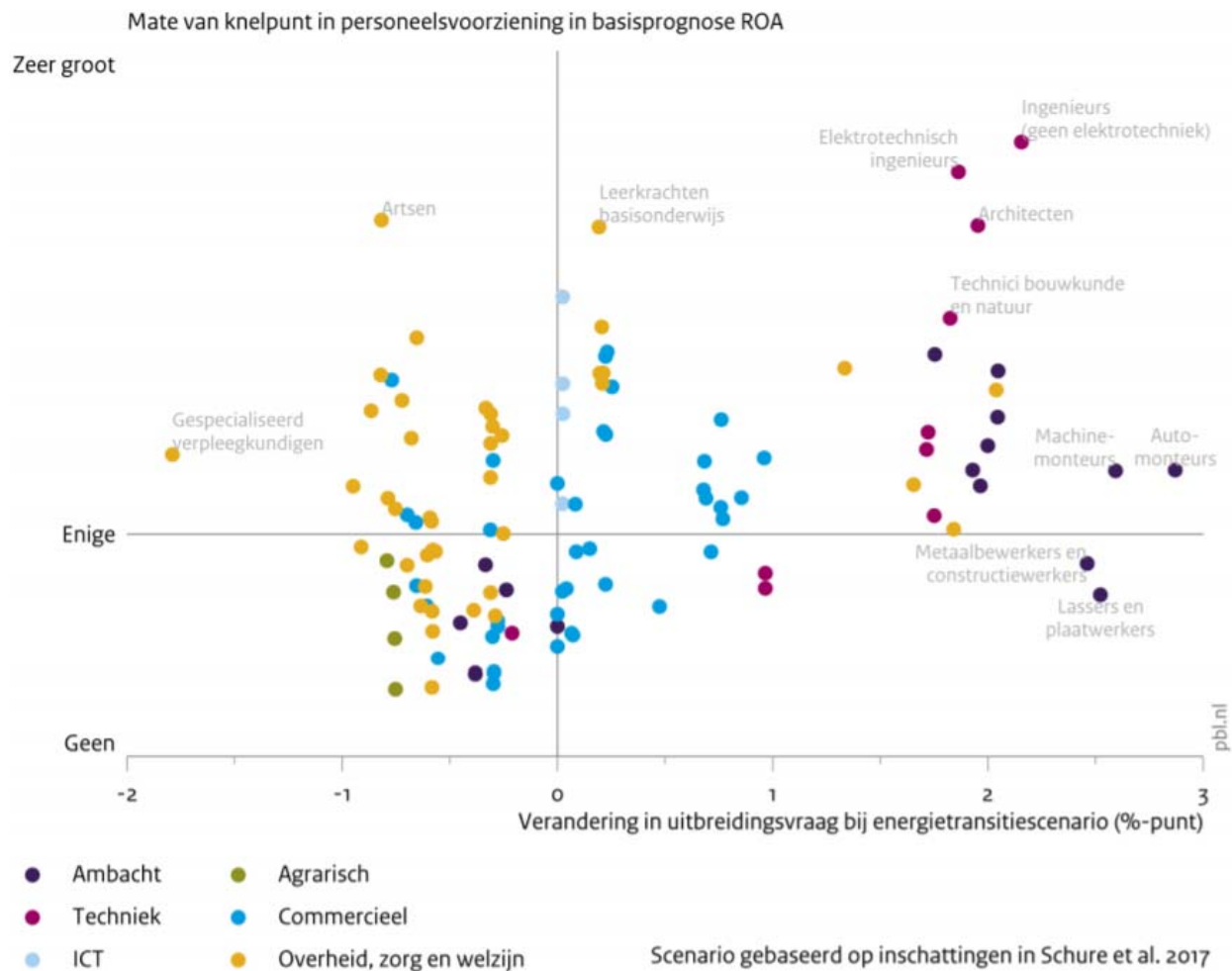

Bron: Weterings, A. [et al.] (2018) *Effecten van de energietransitie op de regionale arbeidsmarkt – een quickscan*, PBL, Den Haag, p. 38.

Bron: PBL(2018)

Knelpunten - beroepen

Figuur 6
Verandering in knelpunten bij energietransitiescenario per beroep, 2016 – 2022

Bron: PBL; ROA

Bron: PBL/ROA (2019)

Arbeidsmarkt- perspectieven

Figuur 7
Verandering in knelpunten bij energietransitiescenario per opleiding, 2016 – 2022

Bron: PBL/ROA (2019)

Baanopeningen - beroepen

Figuur B.3a
Verandering in baanopeningen en mate van knelpunten per beroep, 2016 – 2022

Bron: PBL/ROA (2019)

Baanopeningen - opleiding MBO

Figuur B.4a
Verandering in baanopeningen en mate van knelpunten per mbo-opleiding, 2016 – 2022

Bron: PBL/ROA (2019)

Baanopeningen - opleiding HO

Figuur B.4b
Verandering in baanopeningen en mate van knelpunten per hbo- en wo-opleiding, 2016 – 2022

Bron: PBL; ROA

Bron: PBL/ROA (2019)

Randvoorwaarden voor success – I

- Investeren in draagvlak essentieel
- Centrale rol voor opleiding en scholing
 - Bewustwording
 - Levenlang Ontwikkelen
 - Focus op skills
- Pro-actieve houding van werkgevers en werknemers
 - Zorgdragen voor goede arbeidsvoorwaarden en werkomstandigheden
- Persistent beleid door overheid en heldere grenzen aan speelveld

Randvoorwaarden voor success – II

- Transitie en arbeidsmarkteffecten vast onderdeel van regionaal-economische agenda's
- *Adequate timing* van beleid kan kosten beperken
- Verdiscontering externe kosten in prijzen
- Missiegedreven innovatiebeleid om padafhankelijkheden te doorbreken

Bij wijze van conclusie

- Nederland staat voor enorme duurzaamheidsopgave
- Daarmee staat ook regio voor een enorme uitdaging
- Arbeidsmarkt cruciaal voor welslagen
- Opgaven:
 - Vergroten participatie (in vergrijzende samenleving)
 - Invulling geven aan Levenlang Ontwikkelen
 - Handen en voeten geven aan regionale samenwerking
 - Samenwerking overheid, onderwijs en bedrijfsleven

Meer weten

- Email: h.l.f.de.groot@vu.nl
- SER adviezen (www.ser.nl)
 - Werken aan een circulaire economie: geen tijd te verliezen (juni 2016)
 - Energietransitie en werkgelegenheid (april 2018)
- Economische Verkenningen Metropoolregio Amsterdam (www.amsterdam.nl)
- PBL / ROA (www.pbl.nl)
 - Fricctie op de arbeidsmarkt door de energietransitie (april 2019)